

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת
עודד פורר
אביגדור ליברמן
יבגני סובה
שרון ניר
יוליה מלינובסקי
חמד עמאר

פ/25/2394

הצעת חוק המאבק בכלי הנשק הבלתי חוקיים (תיקוני חקיקה) (הוראת שעה), התשפ"ג–2023

פרק א': מטרת החוק

- מטרה
1. מטרת חוק זה היא לתקן מספר הוראות חוק, ולקבוע הוראות נוספות במטרה להיאבק בריבוי הנשק הלא חוקי המשמש גורמי פשיעה וגורמי טרור ומביא לאובדן חיי אדם רבים.
- שמירת סמכויות
2. הוראות חוק זה באות להוסיף על סמכויות חיפוש ועבירות בנשק לפי כל דין, ולא לגרוע מהן.

פרק ב': הוספת עילות מעצר בלא צו חיפוש – הוראת שעה

- תיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש)
3. בתקופה של שנה מיום פרסומו של חוק זה, יקראו את פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט-1969¹, כך שבסעיף 25 – וחיפוש) – הוראת שעה

(1) האמור בו יסומן "א)", ובו, אחרי פסקה (4) יבוא :

"(5) יש חשד סביר כי מצוי שם נשק או חלק מהותי בנשק כהגדרתם בסעיף 144(ג) לחוק העונשין, התשל"ז-1977², החיפוש נדרש לשם המאבק בכלי נשק הבלתי חוקיים או לשם מניעת העלמת ראיה או פגיעה בה, וקצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה נכח במקום בעת

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 12, עמ' 284.
² ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

החיפוש ואישר אותו ;

(6) יש חשד סביר כי מצויים שם צילום או מצלמה העשויים לשמש ראייה לביצוע עבירת אלימות מסוג פשע חמור או לביצוע עבירה לפי סעיפים 144(א), (ב) או (ב2) או 340(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, החיפוש נדרש באופן מידי לשם מניעת העלמת ראיה או פגיעה בה, וקצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה נכח במקום בעת החיפוש ואישר אותו." ;

(2) בסופו יבוא :

"(ב) על חיפוש לפי סעיף קטן (א)(5) או (6) יחולו הוראות אלה :

(1) החיפוש יבוצע לאחר קבלת אישור קצין משטרה ;

(2) החיפוש יתועד באופן שייקבע בנוהלי המשטרה ; אין בהוראות פסקת משנה זו כדי לגרוע מהאמור בסעיף 26 ;

(ג) אין בהוראות סעיפים קטנים (א)(5) ו-(6) ו-(ב) כדי לגרוע מסמכותו של שוטר לפי כל דין."

פרק ג': עבירות נשק בחוק העונשין

תיקון חוק העונשין 4. בחוק העונשין, התשל"ז-1977³ –

(1) בסעיף 144 –

(א) בסעיף קטן (א), במקום "חלק", יבוא "חלק מהותי, דינו – מאסר חמש שנים, ואם היה הנשק";

(ב) בסעיף קטן (ב), במקום "הנושא" יבוא "הרוכש, נושא", אחרי "על פי דין" יבוא "לרכישתו", ובמקום הסיפה החל במילה "אולם" יבוא "אולם אם היה הנשק חלק מהותי, דינו – מאסר שבע שנים, ואם היה הנשק חלק לא מהותי, אבזר או תחמושת כאמור בסעיף קטן (ג)(1) או (2), דינו – מאסר חמש שנים." ;

(ג) בסעיף קטן (ג), בסופו יבוא :

"חלק מהותי" – חלק או אבזר כאמור בפסקאות (1) או (2) להגדרה "נשק" שהוא גוף, קנה, צינה, מכלול או סדן של כלי

³ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

נשק.";

(ד) אחרי סעיף קטן (ד) יבוא :

"(ד1) מבלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (ד), סבר קצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה כי לא ניתן לעשות שימוש בסעיף קטן (ד), רשאי הוא לחייב כל בגיר המתגורר דרך קבע או המחזיק במקום בקנס של עד 80,000 שקלים חדשים ושלא יפחת מ-20,000 שקלים חדשים.";

(ה) אחרי סעיף קטן (ז) יבוא :

"(ח) הורשע אדם בעבירה לפי סעיף קטן (ב2), יצווה בית המשפט, זולת אם סבר שלא לעשות כן מנימוקים מיוחדים שיירשמו, כי בנוסף לכל עונש יחולט לאוצר המדינה כל רכוש ששימש או נועד לשמש כאמצעי לביצוע העבירה או ששימש או נועד לשמש כדי לאפשר את ביצוע העבירה וכן רכוש שהושג, במישרין או בעקיפין, כשכר העבירה או כתוצאה מביצוע העבירה או שיועד לכך; על חילוט רכוש לפי סעיף זה יחולו הוראות סעיף 31(6), ו-36א עד 36ט לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973⁴, בשינויים המחוייבים.";

(2) בסעיף 340א(ב), ברישה, אחרי "מאסר חמש שנים" יבוא "ולא פחות ממחצית העונש המרבי, אלא אם כן החליט בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להקל בעונשו. עונש מאסר לפי סעיף זה לא יהיה כולו על-תנאי".

ד ב ר י ה ס ב ר

פרק א'

בשנים האחרונות מדינת ישראל מתמודדת מול גל של אלימות ופשיעה, בחברה הישראלית כולה ובחברה הערבית בפרט: יריות בין בתי מגורים, קרבות רחוב המוניים, ויותר ממאה מקרי רצח בשנה. זהו מצב בלתי נסבל.

גם בתפקידה הבסיסי ביותר, כ"שומרת הלילה", המדינה מחויבת לדאוג לשלומם של האזרחים, ולהגן מפני רצח, אלימות, תוקפנות, וכיוצא בזה.

מטרת החוק היא לאפשר למערכת אכיפת החוק את הכלים להיאבק בפשיעה הגואה ובתוך כך בריבוי הנשק הבלתי חוקי המשמש גורמי פשיעה וגורמי טרור ומביא לאובדן חיי אדם, באמצעות תיקוני חקיקה

⁴ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 27, עמ' 526.

בפקודת סדר הדין הפלילי ובחוק העונשין.

בשנים האחרונות התעצמה הפשיעה בחברה ערבית והיא גובה מחירים של אובדן בחיי אדם, הן של גרומים המעורבים בפשיעה והן של חפים מפשע. פשיעה זו מאופיינת, בין השאר, בהחזקת אמצעי לחימה בלתי חוקיים, גביית דמי חסות וירי במקום מגורים.

פרק ב'

מוצע לקבוע כי פרק זה יחול כהוראת שעה למשך 12 חודשים, על מנת שניתן יהיה לבחון את יישום החוק בתקופה זו.

מטרתו של פרק זה בהצעת החוק להוסיף, בהוראת שעה ל-12 חודשים, על העילות הקבועות בסעיף 25 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש), [נוסח חדש], התשכ"א-1969 (להלן – הפקודה), אשר בהתקיימן מוסמך שוטר לערוך חיפוש בבית או במקום, בלא צו מבית משפט.

התיקון המוצע נועד להקנות למשטרה כלי אכיפה אפקטיבי ולסייע למשטרה למיגור תופעת כלי הנשק הבלתי חוקיים וביכולת הפענוח והשגת ראיות של המשטרה בטיפול בפשיעה החמורה, בייחוד בפשיעה כאמור בחברה הערבית, לנוכח תופעת הפשיעה החמורה בחברה זו ולנוכח קשיים מיוחדים באכיפה בתחום זה.

מוצע לקבוע עילה מיוחדת לחיפוש נשק בלתי חוקי, לרבות חלק מהותי בו כהגדרתו בסעיף 144(ג) לחוק העונשין, לשם המאבק בכלי נשק הבלתי חוקיים או לשם מניעת העלמת ראיה או פגיעה בה. כמו כן, מוצע לקבוע עילה מיוחדת לחיפוש תיעוד או מצלמה שעשויים לשמש כראיה לביצוע עבירת פשע חמור או עבירה לפי סעיפים 144(א), (ב) או (ב2), או 340(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, בתנאי שהחיפוש נדרש באופן מידי לשם מניעת העלמת ראיה או פגיעה בה. זאת, מפני שבמקרים רבים של פשיעה בחברה הערבית, מתקשה המשטרה להשיג שיתוף פעולה לשם גביית ראיות ועדויות בשטח. עיקר הקושי באיתור החשודים בביצוע העבירות נובע משיבוש ראיות על ידי גורמים בעלי עניין, אשר מתבטא במחיקת המידע המצולם במצלמות המוצבות במקום ביצוע העבירה במרחב הפרטי, כגון בבתי עסק ובחצרות, או העלמתן. פעמים רבות מונצחים במצלמות אלה האירוע הפלילי הנחקר או ראיות העשויות לסייע רבות בקידום החקירה במהירות במניעת הסלמת האירועים האלימים. מקרים כאלה מתרחשים בעיקר כאשר יש קשר בין מחזירי המצלמות לעבריינים, אך גם במצבים שבהם בעלי המצלמות חוששים מהעברת הראיה ומשיתוף פעולה עם רשויות החוק או שהם עלולים למצוא את עצמם, מיד לאחר האירוע, מאוימים על ידי גורמים עבריינים.

פרק ג'

תיקון סעיף 144 לחוק העונשין

ביום כ"ב בחשוון התשפ"א (9 בנובמבר 2020) פורסמו המלצות ועדת המנכ"לים להתמודדות עם הפשיעה והאלימות בחברה הערבית (להלן - דוח הוועדה). הוועדה מונתה על ידי ראש הממשלה דאז, וכללה מנכ"לים של משרדי ממשלה שונים, ובראשה ממלא מקום מנכ"ל משרד ראש הממשלה (להלן – הוועדה). ביום י"ז באדר התשפ"א (1 במרס 2021) אומצו עקרונות הפעולה שבדוח הוועדה על ידי הממשלה בהחלטת ממשלה מס' 852. במסגרת דוח הוועדה צוין כי אחד המאפיינים של תופעת הפשיעה בחברה הערבית והגורמים לה הוא הימצאותם וזמינותם של כלי נשק מסוגים שונים בקרב החברה

הערבית, בהיקפים גדולים לאין שיעור מאשר בחברה הכללית. עבירות אמצעי הלחימה (אמל"ח) והירי גובות מחיר כבד של אובדן חיי אדם, הן מסכנות חיים ופוגעות לא רק במעורבים בהן, אלא גם בביטחון האישי ובאיכות החיים של אזרחים חפים מפשע.

על פי ההערכות מוחזקים בחברה הערבית עשרות ומאות אלפים של כלי נשק לא חוקיים (ראו בעמ' 22 לדוח הוועדה). ריבוי הנשק והשימוש התכוף בו לביצוע עבירות על ידי גורמי פשיעה במסגרת סכסוכים ואף בעבירות בתוך המשפחה מעצימים את העדר הביטחון האישי ואת חוסר האמון בכוחות אכיפת החוק, ובכך עלולה להתחזק המוטיבציה להחזקת נשק גם אצל גורמים שאינם נמנים עם מעגלי הפשע. החזקת הנשק באופן בלתי חוקי כשלעצמה מגבירה כמובן את החשש משימוש בו ומפגיעה בחיי אדם, וכך נוצר "מעגל שוטה" שגם הוא עלול להביא לגידול מתמשך בהתחמשות ובמספר מקרי הירי והרצח. כמו כן, הביקוש הגובר לכלי נשק מביא לעלייה במחירים, והרווח הצפוי מסחר בנשק הולך וגדל. כתוצאה מכך, צעירים רבים מתפתים לרווחים גדולים ומרחיבים את היצע הנשק באמצעות הברחות וגניבות (ראו בעמ' 30 לדוח הוועדה).

הוועדה מצאה כי קיימים חוסרים במסגרת החוקית שבבסיס אכיפת עבירות אמל"ח, אשר מקשים על ביצוע פעולות אכיפה אפקטיביות ועל ענישה אפקטיבית, הנדרשות כדי לשנות את הנורמות שנוצרו בכל הנוגע להחזקת נשק ולשימוש בנשק. משום כך, כללה הוועדה במסגרת המלצותיה שורה של המלצות שמטרתן לטייב את האכיפה הפלילית בתחום ולהעלות את רמת הענישה ובכך לחזק את אמון הציבור הערבי במדינת ישראל בכלל וברשויות האכיפה בפרט, כמובן לצד אמצעים נוספים כמפורט בדוח. בין השאר המליצה הוועדה להחמיר את הענישה לגבי סחר בחלקי נשק "מהותיים", אשר נרכשים בנפרד ומשמשים לייצור עצמאי של כלי נשק באמצעות הרכבתם על ידי גורמי הפשיעה (ראו בעמודים 49 עד 50 לדוח הוועדה). הצעת החוק שבנדון נועדה, בין השאר, ליישם את המלצת דוח הוועדה ולהחמיר את העונש הקיים על עבירות המבוצעות בחלקי נשק מהותיים. נוסף על כך, נמצא כי קיים קושי נוסף בחקיקה הקיימת שעניינו העונש הזהה הקבוע בסעיף 144 לחוק לעבירת החזקת נשק ולעבירת רכישת נשק, וזאת למרות הפער האיכותי ברמת החומרה ובאנטי חברתיות שמגולמות בה, עבירת החזקת נשק היא עבירה שיכולה להתבצע באופן פסיבי, ואילו מעשה של רכישת נשק מחייב פעולה בלתי חוקית אקטיבית, וכמו כן הוא מגביר את הביקוש לנשק בלתי חוקי ומגדיל את כמות כלי הנשק הלא חוקיים המצויים. לפיכך, מוצע להחמיר את העונש בצד עבירת רכישת נשק, כך שיעמוד על עשר שנות מאסר, בדומה לעבירות של נשיאה והובלה של נשק שלא כדין.

בנוסף, מוצע להוסיף על ההוראה בסעיף 144(ד) לחוק העונשין, הקובעת כי "מקום שנמצא בו נשק, רואים את מחזיק המקום כמחזיק הנשק כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר", את סעיף קטן (ד1). לפי הסעיף המוצע, אם סבר קצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה כי לא ניתן לעשות שימוש בסעיף קטן (ד), רשאי הוא לחייב כל בגיר המתגורר דרך קבע במקום או "המחזיק במקום", בקנס עד לגובה של 80,000 שקלים חדשים ושלא יפחת מ-20,000 שקלים חדשים.

התיקון המוצע נועד להתמודד עם מצב בו ישנם מספר רב של מחזיקים במקום מסוים, אך אף לא אחד נושא באחריות כמחזיק, כיוון שמערכת אכיפת החוק נמנעת, בשל שיקולים שונים, מהעמדה לדין של כל אחד ואחד מהמחזיקים, ובמקביל מתקשה לבודד מחזיק "רלוונטי" מיוחד.

על פי התיקון המוצע, על כל אחד ואחד מהמחזיקים הבגירים או מהבגירים שגרים במקום דרך קבע ניתן להשית קנס כספי משמעותי, והתמריץ להיות מחזיק נוסף, כדי שלא תוטל על אף אחד אחריות, יקטן.

עוד מוצע להוסיף את סעיף קטן (ח), שיעגן הסדר חילוט חובה פרטני ביחס לעבירות של סחר בנשק, זולת אם סבר בית המשפט שלא לעשות כן מנימוקים מיוחדים שיירשמו. כמו כן, מוצע להחיל לגבי הסדר החילוט את הכללים שנקבעו ביחס לחילוט בעבירות של סחר בסמים בהתאמות הנדרשות.

זאת, בהמשך לתפיסה בעשורים האחרונים בקרב רשויות האכיפה בארץ ובעולם, שכדי להיאבק בפשיעה חמורה ובפשיעה מאורגנת, יש צורך לעשות שימוש בכלים נוספים לצד עונשי המאסר והקנס המהווים את ליבת הענישה בהליך הפלילי. אחד הכלים המרכזיים שגובשו לצורך כך, הוא החילוט, אשר מהווה מתווה של אכיפה כלכלית. במסגרת זו, גופי האכיפה משלבים זרועות במטרה לשלול את טובת ההנאה הכספית שצמחה לעבריין מביצוע העבירה.

מתווה זה מוסדר כיום בחוק הישראלי בסעיף 39(א) לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט-1969 ובחוקים פרטניים העוסקים בפשיעה חמורה בהם פקודת הסמים המסוכנים, התשל"ג-1973, חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003, ועוד. ואולם, כיום לא מעוגן הסדר פרטני לחובת חילוט ביחס לעבירה של סחר בנשק. מדובר בעבירה חמורה ביותר ותפוצתה בקרב החברה הערבית מחייבת מציאת פתרונות מיידיים ורחבים. תופעה פושעת זו מטילה אימה על חיייהם של אזרחים ומובילה במישרין ובעקיפין לאובדן חיי אדם. ההסדר שקיים בפקודת סדר הדין הפלילי הוא הסדר רשות, וכדי להתמודד עם התופעה יש לעגן הסדר חובה פרטני ביחס לעבירות סחר בנשק בדומה להסדר הקיים ביחס לעבירות סחר בסמים.

החילוט הוא כלי רב עוצמה שמאפשר שלילת הרכוש שבשליטת העבריין ובכלל זה הרווח שהופק מהפעילות העבריינית והעברתו לקניינה של המדינה בצו שיפוטי. כלי זה נמצא יעיל ואפקטיבי לקידום מספר מטרות בהן: מניעת הישנות העבירה, הרתעה, ענישה והבטחה שלא יצא חוטא נשכר. שלילת טובת ההנאה שצומחת מהעבירה היא בגדר "הוצאת בלעו של גזלן מפיו" ויש לכך חשיבות רבה בצמצום התופעה החמורה והמתרחבת של סחר בנשק.

תיקון סעיף 340א(ב) לחוק העונשין

מוצע לקבוע ענישת מינימום בעבירה של ירי מנשק חם שלא כדין, ולהעמידה על מחצית מהעונש המרבי, למעט מטעמים מיוחדים שיירשמו. כמו כן, מוצע לקבוע כי בהעדר טעמים מיוחדים שיירשמו, העונש שיוטל לא יהיה כולו על תנאי.

מטרת החמרת הענישה היא מנת להתמודד מול תופעת הירי מסכן החיים בקרב מגורים, או במקום אחר שיש בירי בו כדי לסכן חיי אדם או באופן שיש בו כדי לסכן חיי אדם.

הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חבר הכנסת יצחק קרויזר (פ/2392/25).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום

כ"ב בשבט התשפ"ג (13.02.2023)